

- Koning, B.B. de & M. van der Schoot (2014). “Hoe zie jij het voor je? Een kritische blik op de hedendaagse onderwijspraktijk van begrijpend lezen”. In: *Pedagogische Studiën*, 91 (6), p. 422-430.
- Land, J. & T. Sanders (2007). ‘Lezen. Leuk én leerzaam? Over tekstbegrip van VMBO’ers’. In: D. Schram (red.). *Lezen in het VMBO. Onderzoek – Interventie – Praktijk*. Amsterdam: Stichting Lezen, p. 124-150.
- Perkins, D.N. & G. Salomon (1988). “Teaching for transfer”. In: *Educational Leadership*, 46 (1), p. 22-32.
- Samenwerkingsverband mijnplein-SKOFV-KPZ (2014). ‘Versterking samenwerking mijnplein-SKOFV en de lerarenopleiding KPZ. Aanvullend activiteitenplan en begroting’. Zwolle: Samenwerkingsverband mijnplein-SKOFV-KPZ.
- TALIS (2015). “Embedding Professional Development in Schools for Teacher Success”. In: *Teaching in Focus*, 10, Paris: OECD Publishing. Online raadpleegbaar op: http://www.oecd-ilibrary.org/education/embedding-professional-development-in-schools-for-teacher-success_5js4rv7s7snt-en.

Ronde 6 & 7

Silvie Vanoosthuyze (a) & Hilde Van den Bossche (b)

(a) Odisee, campus Brussel

(b) Odisee, campus Sint-Niklaas

Contact: Silvie.vanoosthuyze@odisee.be

Hilde.vandenbossche@odisee.be

Samen sterke verhalen lezen

“You get to be wiser by storying the world and seeing it through other forms of consciousness than your own” (Aidan Chambers, op Brainyquote.com).

1. Vijf na twaalf

Een boek is een venster op de wereld en verbreedt aldus je horizon. Of zoals George R.R. Martin het formuleerde in *A Dance with Dragons*: “A reader lives a thousand lives before he dies, said Jojen. The man who never reads, lives only one”. Het is dan ook bijzonder jammer dat Vlaamse jongeren, in het bijzonder tieners, zo weinig boeken lezen. Als ze het al doen, is het vaak omdat het moet en niet omdat ze er zelf voor kie-

zen. Het PISA-onderzoek van 2009 – een internationaal vergelijkende studie van de OESO naar leesvaardigheid – maakte dat pijnlijk duidelijk: België bengelt wat leesplezier betreft onder aan de ladder. Vlaamse jongeren laten zich beduidend negatiever uit dan gemiddeld wanneer ze stellingen krijgen voorgelegd die peilen naar hun leesplezier. De helft van de Vlaamse leerlingen zegt enkel te lezen om informatie te verkrijgen en enkel te lezen als het moet. Een kleine helft vindt lezen zelfs tijdverlies (Departement Onderwijs en Vorming 2010).

2. Meerwaarde van lezen voor je plezier

Je zou kunnen argumenteren dat jongeren nu eenmaal andere hobby's hebben waar ze voldoening uit halen, plezier aan beleven en waarmee ze hun sociale competenties en zoveel andere zaken aanscherpen. Zeker, ware het niet dat voor je plezier lezen bijzonder belangrijk is voor die andere schoolse competentie, namelijk 'begrijpend lezen'. Het PISA-onderzoek waarvan daarnet sprake, bracht immers een correlatie tussen 'leesplezier' en 'leesvaardigheid' aan het licht. Jongeren die aangeven vaak uit zichzelf naar een boek te grijpen, presteren gemiddeld ook beter op de leestesten. Dat positieve effect laat zich al voelen vanaf gemiddeld een halfuur lezen per dag. Meer dan twee uur lezen per dag blijkt dan weer geen goede indicatie te zijn. Wellicht gaat het hier om een groep minder leesvaardige jongeren, aangezien het onderzoek duidelijk liet zien dat de gemiddelde leesprestatie daalt naarmate leerlingen aangeven meer tijd aan lezen te besteden. In het PISA-rapport trekken ze dan ook de volgende belangrijke conclusie: "De lage leesprestaties voor leerlingen die nooit voor hun plezier lezen, wijzen op het belang om leerlingen aan te moedigen om dagelijks te lezen, zowel binnen als buiten de schoolse context" (Departement Onderwijs en Vorming 2010: 98).

Naast het positieve effect op begrijpend lezen – een cruciale vaardigheid – wees recent onderzoek nog op tal van andere positieve neveneffecten van leesplezier. Kris Van den Branden (KU Leuven) berichtte op zijn blog 'Duurzaam Onderwijs' over een recent onderzoek van het *Institute of Education* van de University of London. Onderzoekers hebben niet alleen een positief effect gemeten van lezen voor je plezier op taalvaardigheden als 'tekstbegrip', 'spellingvaardigheden' en 'woordenschat', maar ook op wiskunde-prestaties. Vooral dat laatste was verrassend, ook voor de onderzoekers. "Zij opperen de verklaring dat jongeren die vaker lezen, oefenen in het leren omgaan met nieuwe informatie, en dat is een competentie die belangrijk is in veel vakken van het curriculum" (Van den Branden 2014).

Theo Witte, stuwende kracht achter de website 'Lezen voor de lijst', haalde in zijn proefschrift rond de literaire leescompetenties van jongeren *Het oog van de meester* (Witte 2008) ook al dergelijke onderzoeken aan¹. Lezen is goed voor je literair-esthetische vorming (met oog voor schoonheid, kwaliteit, zin voor taal, humor), je morele

vorming (boeken verplichten je om na te denken over ethische kwesties), je verbeeldingszin en creativiteit, je inlevingsvermogen (boeken verbreden je horizon) en natuurlijk je talige vorming. Als lezen voor je plezier zoveel postieve neveneffecten heeft, dan is het maar meer dan logisch dat leerkrachten inzetten op het bevorderen van dat leesplezier, en dat ze er alles aan doen om in hun onderwijs een leesvriendelijke omgeving te creëren. Nieuw is dat inzicht niet; Aidan Chambers pleitte er lang geleden al voor in zijn boek *The reading environment* (Chambers 2002). Ook Kris Van den Branden besloot zijn blogbericht met een gelijkaardige oproep: “Misschien moeten we in de hervormde eerste graad van het secundair gewoon één uur “vrij lezen” invoeren. Voor alle leerlingen!” En die aanbeveling leidt mij naadloos naar de ‘samen lezen-methodiek’ van Jane Davis.

3. Samen lezen-methodiek van Jane Davis

“It is what you read when you don’t have to that determines what you will be when you can’t help it” (Oscar Wilde, op *GoodReads*).

Figuur 1 – De Samen-lezen methodiek (Jane Davis).

De methodiek van Jane Davis is bedrieglijk eenvoudig: een opgeleide leesbegeleider selecteert vooraf een verhaal en een passend gedicht (of twee gedichten) en leest die luidop voor aan de leden van de leesgroep. Iedereen die dat wil, krijgt bij voorafbepaalde pauzes de kans om te reageren, maar wordt hiertoe nooit verplicht. Elke inbreng, ook al gaat het enkel om geïnteresseerd meelezen of -luisteren, is waardevol. De aard van de reacties kan velerlei zijn: iemand kan reageren op de verhaallijn, op hoe iets geformuleerd werd, op een beslissing, keuze, idee, uitspraak... van een personage. Net die diversiteit maakt een samen-lezen-sessie zo boeiend en verrijkend: je wordt geconfronteerd met de visies, ideeën, gedachten van anderen en dat alles in een veilige context. Een leesgroepsessie creëert op die manier verbondenheid, die sterker wordt naarmate de groep vaker bij elkaar komt. Die verbondenheid wordt dan weer versterkt

door de huiselijke sfeer die een kop koffie, soep, een lekker koekje... creëert, want ook dat is samen lezen: ontmoeten. Of zoals een student het ooit betitelde: “laten we nog eens een Janeke doen”². Deze sociale dimensie is nog een extra positief effect, bovenop de hierboven genoemde voordelen van lezen. Alle deelnemers krijgen de tekst aan het begin van de leesgroep – als ‘cadeautje’ – op papier en zijn vrij om mee te volgen of enkel te luisteren. De leesbegeleider houdt zich zoveel mogelijk op de achtergrond. Als hij zelf het woord neemt, is dat als lezer tussen lezers. Als voorbereiding op een leesgroepsessie is het dan ook niet aangewezen om de tekst van naaldje tot draadje uit te pluizen. Dat zou een authentieke deelname aan het gesprek in de weg kunnen staan. De voorbereiding bestaat er vooral in (inhoudelijk of talig) interessante passages aan te duiden, de pauzes te bepalen en enkele open, niet-suggestieve vragen te formuleren. Aan de hand van die vragen of van het herlezen van relevante passages probeert de leesbegeleider het gesprek op gang te trekken en te verdiepen, want het is wel degelijk de bedoeling iets ‘uit’ de tekst te halen, ook al is het niet altijd even voorspelbaar wat de lezers eruit zullen halen. De tekst fungeert in dit proces als een houvast, voor de lezers, maar zeer zeker ook voor de leesbegeleider. De tekst is zoiets als een ‘haven’, waar je steeds naar terug kan als het gesprek te persoonlijk dreigt te worden, of te pijnlijk of te zeer in handen van één lezer.

Eenvoudig, niet?

4. Samen lezen in de praktijk

In de praktijk blijkt het bijzonder moeilijk om het evenwicht te behouden: tussen de groep en het individu, tussen persoonlijke verhalen en aandacht voor literaire passages, tussen oppervlakkige en diepgaande, verrijkende gesprekken, tussen de persoonlijkheden of karakters in de groep, tussen doorvragen en weten wanneer de groep toe is aan een volgend stukje tekst, tussen praten en stiltes... Elke beginnende (en mogelijk zelfs ervaren leesbegeleider) botst op deze en nog veel andere struikelblokken. In Vlaanderen kan je bij *Het Lezerscollectief* een opleiding tot leesbegeleider volgen. *Het Lezerscollectief* is een coöperatief genootschap, opgericht door Dirk Terryn, Erik van Acker en dr. Jan Raes en werkt samen met *The Reader Organisation* in Engeland. Sinds het pilootproject in 2013 volgden ca. 50 personen de opleiding die samen zo’n 60-tal leesgroepen – verspreid over het Vlaamse land – begeleiden³. Het merendeel van de leesbegeleiders is actief in de socio-culturele sector. Er zijn leesgroepen in rust- en verzorgingshuizen, buurthuizen, psychiatrische instellingen, bijzondere jeugdinstituten, dokterspraktijken... en *last but not least* in enkele lerarenopleidingen en scholen.

5. Samen lezen in het onderwijs

“Een gedicht vóór de leesgroep is gewoon een tekst zwart op wit. Een gedicht tijdens de leesgroep is een unieke uitwisseling van onze ideeën en gedachten. Een gedicht na de leesgroep is nog steeds een gedicht, maar voor ons, lezers, verrijkt met verhalen” (student Odisee, campus Brussel, leesgroep 14-15).

Intussen volgden ook enkele leerkrachten de opleiding en proberen ze de leesgroepen in hun curriculum te integreren. Dat is niet altijd even gemakkelijk; niet in de laatste plaats omdat het Vlaamse onderwijs nog sterk evaluatie- en prestatiegericht is. Deelnemen aan een leesgroep gebeurt echter bij voorkeur op vrijwillige basis en is sowieso beoordelingsvrij. Toch zijn er kansen. Kansen die we ook moeten grijpen. Zeker in de lagere school en de eerste graad van het secundair onderwijs kan dat geen probleem vormen aangezien ‘leesplezier’ een van de doelen is, alsook het verwoorden van de leeservaring. Maar ook in de hogere graden en binnen de lerarenopleiding zoeken docenten-leesbegeleiders naar toepassingen.

Onder andere aan de Odisee-hogeschool wordt er samen gelezen, zowel buiten (campus Sint-Niklaas, Bachelor Lager Onderwijs) als binnen het curriculum (campus Brussel, Bachelor Secundair Onderwijs). In elk van die contexten reageerden de leerlingen of studenten enthousiast en vroegen ze naar meer... meer tekst, meer samen lezen...

Tijdens onze sessie op HSN worden de deelnemers in twee groepen gesplitst, zodat ze in kleine groep aan den lijve kunnen ervaren wat samen lezen inhoudt en hoe verrijkend het kan zijn. Daarna denken we samen na over de meerwaarde van samen lezen en bespreken we manieren om ermee aan de slag te gaan in het onderwijs.

Referenties

- BrainyQuote.com (2015). Online raadpleegbaar op: http://www.brainyquote.com/quotes/authors/a/aidan_chambers.html.
- Branden, K. Van den (2015). “Het effect van leesplezier op woordenschat, spelling- en wiskundeprestaties”. In: *Duurzaam Onderwijs*. Online raadpleegbaar op: <http://duurzaamonderwijs.com/2014/03/18/het-effect-van-leesplezier-op-woordenschat-spelling-en-wiskundeprestaties/>.
- Chambers, A. (2002). *De leesomgeving. Hoe volwassenen kinderen kunnen helpen van boeken te genieten*. Leuven: Davidsfonds.
- Departement Onderwijs en Vorming (2010). *Leesvaardigheid van 15-jarigen in Vlaanderen. De eerste resultaten van PISA 2009*. Brussel: Departement Onderwijs en Vorming.
- Goodreads (2015). ‘Quotes about Reading’. Online raadpleegbaar op: <http://www.goodreads.com/quotes/tag/reading-books>.
- Witte, T. (2008). *Het oog van de meester. Onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase. Stichting lezen reeks 12*. Delft: Eburon.

Noten

- ¹ Theo Witte baseerde zich voor de opsomming van de positieve effecten van lezen op de doctoraatsverhandeling van S.E. Mol. Zij nam voor haar proefschrift 100 nationale en internationale onderzoeken door die de relatie tussen ‘taalontwikkeling’ en ‘fictie/literatuur’ onderzochten en publiceerde haar bevindingen in *To Read or Not to Read: A Meta-Analysis of Print Exposure from Infancy to Early Adulthood* (2011).
- ² Jane Davis werd, na een moeilijke jeugd, alleenstaande moeder op haar negentiende. Lezen hielp haar overeind. Ze behaalde een doctoraat in Engelse literatuur en doceerde vijftien jaar lang Engelse literatuur aan de Universiteit van Liverpool. In 1997 stapte ze vrijwillig op en startte ze met een leesgroep. Met literaire romans, kortverhalen en poëzie hoopte ze niet-lezers, vooral kansarmen, aan het lezen te krijgen. Met succes. Inmiddels is Jane Davis’ initiatief uitgegroeid tot *The Reader Organisation* met wekelijks 350 leesgroepen in Groot-Brittannië en gelijkaardige initiatieven in het buitenland zoals *Het Lezerscollectief* in Vlaanderen.
Zie ook: (a) “Leesgoeroe Jane Davis krijgt iedereen aan het lezen”. In: *Klasse voor leraren*, 14 februari 2013. Archief Klasse voor leraren. nr. 233. Online raadpleegbaar op: <http://www.klasse.be/archief/leesgoeroe-jane-davis-krijgt-iedereen-aan-het-lezen/>; (b) *The Reader Organisation*. Online raadpleegbaar op: <http://www.thereader.org.uk/>.
- ³ Meer info over *Het Lezerscollectief* is te vinden op <http://www.lezerscollectief.be/>.